ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

2011-2012
ՈՒՍՏԱՐՎԱ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆ

Երևան - 2012

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ընդհանուր տեղեկություններ համալսարանի մասին 5
Ուսումնամեթոդական վարչություն 105
Մինչհամալսարանական կրթության վարչություն 109
Հետբուհական լրացուցիչ կրթության վարչություն 111
Միջազգային համագործակցության վարչություն 116
Հասարակայնության հետ կապերի և լրատվության վարչություն 126
Տեղեկատվական համակարգերի սպասարկման և զարգացման վարչություն 133
Արհեստակցական կազմակերպություն 136
Սարգիս և Մարի Իզմիրլյանների անվան գիտական գրադարան 139
Պատմության թանգարան 143
Որակի ապահովման կենտրոն 144
Շրջանավարտների և կարիերայի կենտրոն 146
Մշակույթի կենտրոն 150
Գիտակազմակերպական բաժին 154
Ուսանողների հետ տարվող աշխատանքների բաժին 156
Ուսանողական կառույցներ 157
Աշխարհագրության և երկրաբանության ֆակուլտետ 171
Աստվածաբանության ֆակուլտետ 193
Արևելագիտության ֆակուլտետ 200
Ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետ 212
Ինֆորմատիկայի և կիրառական մաթեմատիկայի ֆակուլտետ 220
Իրավագիտության ֆակուլտետ 233
Կենսաբանության ֆակուլտետ 253
Հայ բանասիրության ֆակուլտետ 300
Մաթեմատիկայի և մեխանիկայի ֆակուլտետ 320
Միջազգային հարաբերությունների ֆակուլտետ 343
Պատմության ֆակուլտետ 358
Ռադիոֆիզիկայի ֆակուլտետ 382
Ռոմանագերմանական բանասիրության ֆակուլտետ 400
Ռուս բանասիրության ֆակուլտետ 439
Սոցիոլոգիայի ֆակուլտետ 454
Տնտեսագիտության ֆակուլտետ 467
Փիլիսոփայության և հոգեբանության ֆակուլտետ 484
Քիմիայի ֆակուլտետ 508
Ֆիզիկայի ֆակուլտետ 537
Համահամալսարանական ամբիոններ 585
Իջևանի մասնաճյուղ 589
Հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտ 622
Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կրթական և հետազոտական կենտրոն 645
Ուժեղ դաշտերի ֆիզիկայի կենտրոն 653
Քաղաքակրթական և մշակութային հետազոտությունների կենտրոն 658
Եվրոպական ուսումնասիրությունների կենտրոն 661
Հունագիտության գիտաուսումնական կենտրոն-գրադարան 665
Եգիպտագիտության հայկական կենտրոն 666
Ակադեմիկոս Ալեքսեյ Սիսակյանի անվան հեռանկարային հետազոտությունների միջազգային կենտրոն 668
Միջազգային կրթական կենտրոն 671
Կիրառական հոգեբանության կենտրոն 675
Կոսմոլոգիայի գիտահետազոտական խումբ 680
Ռուսական կենտրոն 682
Հրատարակչություն 684
Գիտական հանդեսներ 690
2010-2011 ուստարում ԵՊՀ-ում տեղի ունեցած հիշարժան միջոցառումներն ըստ www.ysu.am-ի լրահոսի 691

ՎՐԱՑԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Կենտրոնի ղեկավար՝ *Բայրամյան Հրաչիկ Սմբատի, բան. գիտ. թեկնածու, դոցենտ*

Կենտրոնի աշխատակիցների կազմը

1. Թամարյան Ջեննի Լավրենտիի, կրտսեր գիտաշխատող
2. Դավթյան Համլետ Կարապետի, ավագ լաբորանտ

Կենտրոնի հիմնական խնդիրները

- Ուսումնասիրել Վրաստանի պատմությունը, գրականությունը, լեզուն ու մշակույթը,
- ստեղծել համապատասխան ծրագրեր, ուսումնական անհրաժեշտ դասագրքեր, ուսումնամեթոդական ձեռնարկներ, բառարաններ, զրուցարաններ, ինքնուսույցներ «Վրացագիտություն» և «Կովկասագիտություն» մասնագիտացումների համար,
- պատրաստել հայ վրացագետների կադրեր՝ պետական ապարատում, գիտության, մանկավարժության, դիվանագիտության, թարգմանության և այլ բնագավառներում աշխատելու համար,
- ծրագրել և անցկացնել գիտական սեմինարներ, կոնֆերանսներ,
- ուսումնասիրել, թարգմանել և հրատարակության պատրաստել վրացալեզու հայագիտական արժեքավոր աշխատությունները,
- նպաստել գիտակրթական կապերի սերտացմանը Երևանի և Թբիլիսիի պետական համալսարանների ու նրանց մասնաճյուղերի միջև:

Գիտական աշխատանքները նվիրված են վրաց գրականության պատմության, հայ-վրացական լեզվական-բառարանագրական առնչությունների, հայերենից վրացերեն և վրացերենից հայերեն թարգմանությունների, հայ-վրացական գրական-մշակութային կապերի, վրացի և վրացացած հայագետների, հայագիտական աշխատությունների ուսումնասիրությանը, դրանցից կարևորագույնների հայերեն թարգմանության ու հրատարակության պատրաստմանը:

Կենտրոնի աշխատանքերն ընթանում են մասնագիտական երկու ուղղությամբ՝ գիտամանկավարժական («Վրացագիտություն» և «Կովկասագիտություն» խմբերում վրացագիտական առարկաների դասավանդում) և գիտահետազոտական:

Կենտրոնի գործունեության ուղղությունները

Գիտահետազոտական աշխատանքները հիմնականում նվիրված են հայ-վրացական լեզվական-բառարանագրական առնչություններին, հայերենից վրացերեն և վրացերենից հայերեն թարգմանությունների արժևորմանը, հայ գրականագիտության արձագանքներին վրաց գրականությանը, և վրաց գրականագիտության արձագանքներին հայ գրականությանը, հայ-վրացական գրական-մշակութային կապերի խնդիրներին:

Արդեն հինգերորդ տարին է՝ ԵՊՀ հայ բանասիրության ֆակուլտետում առկա են «Վրացագիտություն» մասնագիտացմամբ խմբեր: Պատմության ֆակուլտետի արվեստաբանության բաժնում և Հայ բանասիրության ֆակուլտետում վաղուց ի վեր գործում են ժամանակակից վրաց լեզվի կամընտրական և մասնագիտական դասընթացներ: 2011-2012 ուստարվանից ԵՊՀ Իջևանի մասնաճյուղում դասավանդվում է վրաց լեզու: Այդ դասընթացների զգալի մասը հիմնականում վարում են կենտրոնի աշխատակիցները: 2011-2012 ուստարվանից Պատմության ֆակուլտետում սկսել է գործել «Կովկասագիտություն» մասնագիտացմամբ մագիստրատուրան:

Կենտրոնը հրատարակության է պատրաստել հետևյալ աշխատանքները.

1. **Հայերեն-վրացերեն զրուցարան** (երկրորդ լրացված և վերամշակված հրատարակություն, 150 էջ)

Զրուցարանը նախատեսված է բուհերի ուսանողների, Հայաստանի և Վրաստանի հայկական դպրոցներում վրացերեն սովորող աշակերտների, վրացերենի իրենց իմացությունը խորացնել, վրաց լեզուն ինքնուրույն յուրացնել ցանկացողների, ինչպես նաև զբոսաշրջիկների, Վրաստան մեկնողների համար: Առանձնապես կարող է օգտակար լինել վիրահայությանը՝ խոսակցական վրացերենում հմտանալու գործում:

2. **Նիկողայոս Մառ** (Հայ-վրացական հարաբերությունների մասին անցյալում, վերամշակված հրատարակություն, 110 էջ)

Վրացի բանաստեղծ Ակակի Ծերեթելին իր իսկ կողմից հրատարակվող «Ակակիի ժողովածու» («Ակակիիս կրեբուլի») հանդեսում (1898թ., N 5) տպագրում է մի ծավալուն ուսումնասիրություն՝ «Արմենիա, Հայաստան, Սոմխեթի անվանումների պատմական քննություն» վերտառությամբ: Պատասխան հոդվածով հանդես է գալիս ականավոր լեզվաբան Նիկողայոս Մառը: Մառի հոդվածը թարգմանում, հրատարակում են Թիֆլիսի հայկական հանդեսները, մասնավորապես՝ «Մուրճը» (1898թ.), «Նոր դարը» (1898թ.):

Կարող է օգտակար լինել հայագետներին և վրացագետներին, հայ-վրաց լեզվամշակութային հարցերով հետաքրքրվող անձանց:

Ըստ ընդհանուր ուղղությունների՝ կենտրոնում կատարված գիտական աշխատանքների ամփոփում

Թեմա 1. Վրաց նորագույն գրականությունը 1900-1960-ական թթ. (կատարող՝ Հր. Բայրամյան):

Վերջին տարիներին պատրաստվել և հրատարակվել է «Վրաց գրականությունը V-XIX դդ.» աշխատությունը (Գիրք Ա): Գրականության թեման շարունակական է և կարևոր: Ըստ այդմ՝ հաշվետու ուստարում ձեռնարկվել է վրաց նորագույն գրականության առաջին շրջափուլի, այն է՝ XX դարի սկզբից մինչև 60-ական թվականների և հայ-վրացական մշակութային փոխհարաբերությունների պատմության շարադրանքը: Գրքում վրաց դասական գրողներին մենագրական գլուխներ են հատկացվելու, անդրադարձ է լինելու նրանց իսկ երկերի մասին հայ քննադատական մտքի գնահատականներին. այդպիսի մոտեցումն աշխատությունը դարձնում է ավելի բովանդակալից, ինչը հետաքրքիր է դառնում նաև վրացի ընթերցողի համար:

Թեմա 2. Հայ-վրացական առնչությունները VII-XII դարերում (կատարող՝ Հ. Դավթյան):

Ուսումնասիրության նյութն ընդգրկում է երկու ժողովուրդների պատմության նշանակալից իրադարձություններով լի մի ժամանակաշրջան:

Շուրջ հինգ դար ներառող պատմական այդ ժամանակահատվածը թեև բեկումնային է երկու ժողովուրդների կենսագրության համար, սակայն ընդհանուր գծերով է ներկայացված ինչպես հայ, այնպես էլ վրաց պատմագրության մեջ: Ուսումնասիրության նպատակն է առավել համակարգված և հանգամանալից ներկայացնել նախ՝ VII-VIII, ապա՝ IX-X, երրորդ փուլում՝ XI-XII դարերում կատարված իրադարձությունները Մեծ Հայքում և Վիրքում, փորձել ցույց տալ դրանց միջև եղած կապերն ու միմյանցով պայմանավորված լինելը, փոխազդեցությունները:

Թեմա 3. Ժամանակակից վրաց լեզվի շարահյուսություն (կատարող՝ Ջ. Թամարյան):

Հետազոտությունն ունի տեսական և գործնական նշանակություն ԵՊՀ հումանիտար ֆակուլտետների, Վրաստանի հայկական դպրոցների, հայերենի ու վրացերենի աղերսներն ուսումնասիրողների համար: Աշխատանքը հանձնված է մասնագիտական կարծիքի և խմբագրման:

Հրատարակություններ

Դասագիրք	Մենագրություն	Ուսումնական ձեռնարկ	Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ	Հոդված	Զեկուցումների թեզիս
-	-	-	-	6	-

Գիտական եւ ուսումնամեթոդական հրատարակությունների ցանկ

Հոդված

1. *Բայրամյան Հ. Ս.,* Բանաստեղծի 60 գարունները (անվանի սերբագետ Բ. Սիմոնյանի ծննդյան 60-ամյակի առթիվ), «Ազգ» օրաթերթ, N 63, Երևան, 7 ապրիլի, 2012, էջ 6:
2. *Դավթյան Հ. Կ.,* Վերականգնել հայ քաղկեդոնական (ուղղափառ) եկեղեցին Հայաստանում, «Առավոտ» օրաթերթ, N 124, Երևան, 2011, էջ 14:
3. *Դավթյան Հ. Կ.,* Այսպես կոչված «այսպես կոչվածի» մասին (վրաց պատմաբանների կեղծարարությունների մասին), «Ազգ» օրաթերթ, N 178, Երևան, 2011, էջ 4:
4. *Դավթյան Հ. Կ.,* Թե ինչու հնարավոր եղավ Մեծ Հայքի բաժանումը 387 թվականին, «Կրոն և հասարակություն» հանդես, թիվ 16, Երևան, 2011, էջ 9-36:
5. *Դավթյան Հ. Կ.,* Վիրքի քրիստոնեացումը հայկական դարձերես, 2012, www.religions.am.
6. *Давтян Г. К.,* О так называемом так называемом, газета “Голос Армении”, N 128, Ереван, 2011, с. 5.

ՎԻՐՏՈՒԱԼ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ

Բաժնի ղեկավար՝ *Հովհաննիսյան Մհեր Սուրենի, պատմ. գիտ. թեկնածու*

Բաժնի աշխատակիցների կազմը

1. Աղաջանյան Թագուհի Կամոյի, ավագ լաբորանտ
2. Հակոբյան Լիլիթ Վարդանի, ավագ լաբորանտ
3. Մուրադյան Լիլիթ Վարդանի, ավագ լաբորանտ
4. Չափարյան Արևիկ Վարուժանի, ավագ լաբորանտ
5. Սեդրակյան Նինա Հաբեթի, ավագ լաբորանտ

Բաժնի հիմնական խնդիրները

21-րդ դարում հայագիտական ուսումնասիրությունների աղբյուրագիտական և տեղեկատվական շտեմարանների դերը հետզհետե ստանձնում է համացանցը՝ ինտերնետը, որի առաջադրած խնդիրները հայագիտության համար նոր մարտահրավերներ կարելի է համարել: Բաժնի առջև ծառացած խնդիրներից են համացանցում հայագիտության ներկայացվածության հիմնախնդիրների դիտարկումը, անհրաժեշտ հայագիտական գրականության թվայնացումը, համապատասխան կայքերի պատրաստումն ու համացանցում անհրաժեշտ նյութերի տարածման ապահովումը:

Բաժնի գործունեության ուղղությունները

Բաժինն իրականացնում է համացանցում զետեղված հայագիտական, հակահայագիտական նյութերի վերհանումը, մշտադիտարկումը, համակարգումը, հասցեագրումը համապատասխան մասնագետներին, հայագիտական անհրաժեշտ գրականության թվայնացումը, կայքերի և այլ համացանցային ռեսուրսների պատրաստումը և սպասարկումը, ինչպես նաև ՀՀԻ-ի հետ ԶԼՄ-ների ու հասարակայնության կապերը:

Ըստ ընդհանուր ուղղությունների՝ բաժնում կատարված գիտական աշխատանքների ամփոփում

- Հաշվետու ուստարում բաժինը թվայնացրել և պատրաստել է 160 հայագիտական ուսումնասիրություն՝ ՀՀԻ-ի կայքերում տեղադրելու նպատակով:
- Հիշյալ ժամանակահատվածում բաժինը նախագծել, պատրաստել և արդեն շահագործում է հայագիտական ուղղվածության հետևյալ կայքերը.
  - www.armenianarchaeology.am: Կայքը կոչված է համացանցային օգտատերերին ներկայացնելու հնագիտության թեմայով, մասնավորապես Հայաստանի հնագիտությանն առնչվող գիտական բովանդակությամբ ուսումնասիրություններ, ընթացիկ նորություններ:
  - www.armeniaculture.am: Կայքը կոչված է համացանցային օգտատերերին ներկայացնելու մշակութային թեմայով, մասնավորապես հայկական մշակույթին առնչվող գիտական բովանդակությամբ ուսումնասիրություններ, ընթացիկ նորություններ:
  - www.armeniandiaspora.am: Կայքը կոչված է համացանցային օգտատերերին ներկայացնելու հայկական սփյուռքին առնչվող գիտական բովանդակությամբ ուսումնասիրություններ, ընթացիկ նորություններ:
  - www.historyofarmenia.am: Կայքը կոչված է համացանցային օգտատերերին ներկայացնելու հայոց պատմությանն առնչվող գիտական բովանդակությամբ ուսումնասիրություններ, ընթացիկ նորություններ:
  - www.armenianlanguage.am: Կայքը կոչված է համացանցային օգտատերերին ներկայացնելու հայոց լեզվին և գրականությանն առնչվող գիտական բովանդակությամբ ուսումնասիրություններ, ընթացիկ նորություններ:
  - www.armeniansgenocide.am: Կայքը կոչված է համացանցային օգտատերերին ներկայացնելու Հայոց ցեղասպանությանն առնչվող գիտական բովանդակությամբ ուսումնասիրություններ, ընթացիկ նորություններ:
  - www.armenianreligion.am: Կայքը կոչված է համացանցային օգտատերերին ներկայացնելու կրոնի թեմայով, մասնավորապես քրիստոնեության, ինչպես նաև Հայ Առաքելական եկեղեցու պատմությանն ու գործունեությանն առնչվող գիտական, գիտահանրամատչելի բովանդակությամբ ուսումնասիրություններ, ընթացիկ նորություններ:

ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱԺԻՆ

Բաժնի ղեկավար՝ *Աղաբաբյան Ալվինա Սամվելի*

Բաժնի աշխատակիցների կազմը

1. Ջամալյան Դավիթ Վրույրի, հոգ. գիտ. թեկնածու, ավագ գիտաշխատող
2. Թերզյան Արամ Տիգրանի, կրտսեր գիտաշխատող

3. Միրաքյան Վահրամ Գևորգի, կրտսեր գիտաշխատող

Բաժնի հիմնական խնդիրները

Ներկայիս աշխարհաքաղաքական, էթնոհոգեբանական, տեղեկատվական-քարոզչական և գիտակրթական գործընթացներն առաջ են բերում մի շարք հիմնախնդիրներ, որոնք առավել քան հրատապ են և առանձնահատուկ լուծում են պահանջում: Աշխարհում ընթացող ռազմաքաղաքական տեղաշարժերը, էներգակիր ռեսուրսների համար կատաղի պայքարը, տեղեկատվական-հոգեբանական պատերազմները նորանոր մարտահրավերներ են նետում էթնիկ հանրույթներին և պետություններին, որոնց անտեսումը կամ համարժեք հակադարձման հետաձգումը կարող են կործանարար լինել վերջիններիս կենսագործունեության համար: Նմանօրինակ մարտահրավերների առաջ են կանգնած նաև Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը:

Այս պայմաններում, հատկապես ազգային անվտանգության տեսակետից, կարևորագույն խնդիր են դառնում աշխարհում և հատկապես տարածաշրջանի մեզ սահմանակից երկրներում ծավալվող աշխարհաքաղաքական, ռազմաքաղաքական, տեղեկատվական-հոգեբանական, էթնոհոգեբանական և էներգետիկ քաղաքականության ոլորտներում տեղի ունեցող գործընթացների լիարժեք տիրապետումը, համակողմանի վերլուծությունը և զարգացման հնարավոր միտումների նախանշումը, ներքին և արտաքին ինֆորմացիոն հոսքերի վերլուծությունը, բացահայտ և քողարկված ինֆոգեն վտանգների, հակահայկական ինֆորմացիոն-հոգեբանական-քարոզչական միջոցառումների բացահայտումը, սոցիալական դիրքորոշման ձևավորման մեխանիզմների ուսումնասիրությունը և լրատվամիջոցներում մանիպուլյացիոն ազդեցության հնարքների բացահայտումն ու չեզոքացումը և ՀՀ ազգային անվտանգության համար սպառնալիք հանդիսացող մի շարք այլ հարցեր:

Այսօր Հայաստանի Հանրապետությունում կան առանձին խմբեր, անհատներ, որոնք այս կամ այն չափով զբաղվում են վերոնշյալ խնդիրներով, սակայն դրանք հիմնականում որևէ նեղ ոլորտին վերաբերող մասնակի ուսումնասիրություններ են՝ հաճախ զուրկ որևէ գիտական հիմքից: Բացի դրանից՝ շատ խնդիրներ, որոնք փոխկապակցված են և պահանջում են համալիր մոտեցում և հիմնավոր գիտական հետազոտություն, հաճախ ուսումնասիրվում են առանձին-առանձին, ոչ բավարար խորությամբ, առանց գիտական մեթոդիկայի, կրում են զուտ մոնիթորինգային բնույթ, ինչի արդյունքում կատարված ուսումնասիրությունը, չունենալով անհրաժեշտ գիտական հիմնավորում, էապես կորցնում է իր որակն ու կիրառական նշանակությունը:

Ռազմավարական հետազոտությունների բաժինը հանրապետության այն եզակի կառույցներից է, որ ամենայն խորությամբ և բացառապես գիտական հիմքի վրա ոչ միայն ուսումնասիրություններ է կատարում ազգային, էներգետիկ և տեղեկատվական անվտանգության տեսակետից ռազմավարական նշանակություն ունեցող վերոնշյալ խնդիրների վերաբերյալ, այլև նախանշում է դրանց հետագա հնարավոր զարգացումները, մշակում է այդ հիմնախնդիրների լուծման տարբերակներ և այդ տարբերակների կիրառման ուղիներ:

Բաժնի գործունեության ուղղությունները

Բաժնի գործունեության առանցքում գիտահետազոտական աշխատանքների իրականացումն է ազգային անվտանգության համար ռազմավարական կարևորություն ունեցող մի շարք ուղղություններով՝

1) տեղեկատվական անվտանգությանը վերաբերող ուսումնասիրություններ՝
   - ներքին և արտաքին միջավայրում հակահայկական քարոզչության հիմնական ուղղությունների և թեզերի գիտական վերլուծություն, հակափաստարկում և հակաքարոզչության կազմակերպում,
   - թուրքական և ադրբեջանական բացահայտ և քողարկված քարոզչական թեզերի դուրս բերում և հակազդման համալիր միջոցառումների ծրագրի մշակում,
   - տեղեկատվական ներքին հոսքերի մշտադիտարկում և վերլուծություն,
   - ինֆոգեն վտանգների բացահայտում և դրանց դեմ պայքարի մեթոդոլոգիայի մշակում,

• հակահայկական և ոչ հայանպաստ տերմինաբանության ուսումնասիրություն և ազգային-պետական շահերից բխող եզրույթների մշակում և այլն,

2) տեղեկատվական-հոգեբանական անվտանգությանը վերաբերող ուսումնասիրություններ՝

• հասարակության և հատկապես երիտասարդների շրջանում տարբեր խնդիրների և կառույցների նկատմամբ սոցիալական դիրքորոշումների ձևավորման աղբյուրները, մեխանիզմները և տարածման ճանապարհները,

• ազգային անվտանգության տեսակետից արատավոր դիրքորոշումների տարածման ճանապարհները և հակազդման մեխանիզմները և այլն,

3) ռազմական, ռազմաքաղաքական անվտանգությանը և տարածաշրջանային էթնոքաղաքական հիմնախնդիրներին վերաբերող ուսումնասիրություններ՝

• հայ հանրության շրջանում բանակի դրական կերպարի ձևավորման և ամրապնդման մեխանիզմների մշակում,

• էթնոքաղաքական գործընթացները տարածաշրջանում, հատկապես՝ Ադրբեջանում և Վրաստանում,

• Հարավային Կովկասի չճանաչված պետությունների տեղն ու դերը մեր տարածաշրջանում,

• Թուրքիայի քաղաքական ակտիվությունը մեր տարածաշրջանում, նեոօսմանիզմի գաղափարախոսության արդի դրսևորումները և այլն,

4) Հայաստանի վրա ԵՄ տարածաշրջանային էներգետիկ քաղաքականության առկա և հնարավոր ազդեցության հետ կապված հիմնախնդիրներին վերաբերող ուսումնասիրություններ՝

• ԵՄ էներգետիկ անվտանգության համատեքստում Հարավային Կովկասի տեղի, դերի, նշանակության պարզաբանումն ու տարածաշրջանի և տարածաշրջանային խնդիրների վերաբերյալ ԵՄ մոտեցումների վերհանումը,

• ԵՄ-Ադրբեջան էներգետիկ փոխգործակցության արդյունքների, հեռանկարների և դրանց տարածաշրջանային անդրադարձների ուսումնասիրությունը,

• Հայաստանի ապամեկուսացման և տարածաշրջանային համագործակցության զարգացման վրա ԵՄ տարածաշրջանային քաղաքականության հնարավոր արդյունքների հետազոտությունը և այլն:

Բաժնի գործունեության ուղղություններից են նաև՝

- կատարված հետազոտությունների շրջանակներում համագործակցությունը ինչպես լրատվամիջոցների, այնպես էլ համապատասխան պետական և այլ կառույցների հետ՝ հետազոտությունների ընթացքում ստացված արդյունքները լայնորեն կիրառելի դարձնելու և երկուստեք հետաքրքրություն ներկայացնող խնդիրների վերաբերյալ համատեղ ուսումնասիրություններ իրականացնելու նպատակով,
- գործնական կապերի հաստատումը հանրապետությունից դուրս գտնվող համանման կենտրոնների և անհատ հետազոտողների հետ՝ փորձի փոխանակման և համատեղ ծրագրեր իրականացնելու համար,
- պետական տարբեր կառույցների հետ համատեղ բաց դասընթացների, գիտաժողովների և նմանատիպ այլ միջոցառումների կազմակերպում՝ ընդհանուր տեղեկացվածությունն ապահովելու և դաշտում հետազոտություններն ավելի ընդլայնելու համար,
- պրակտիկայի կազմակերպման միջոցով հետազոտական աշխատանքներում ԵՊՀ ժուռնալիստիկայի, սոցիոլոգիայի, փիլիսոփայության և հոգեբանության, աստվածաբանության, պատմության, միջազգային հարաբերությունների ֆակուլտետների լավագույն ուսանողների ներգրավում՝ այդ կերպ կազմակերպելով ոլորտում որակյալ կադրերի խիստ պակասը լրացնելու գործընթացը:

Ըստ ընդհանուր ուղղությունների՝ բաժնում կատարված գիտական աշխատանքների ամփոփում

Հաշվետու ժամանակաշրջանում ուսումնասիրություններ են կատարվել տեղեկատվական ներքին հոսքերի մշտադիտարկման և վերլուծության ուղղությամբ: Մասնավորապես ուսումնասիրության առարկա են հանդիսացել հայաստանյան ԶԼՄ-ների միջոցով հակասոցիալական, ագրեսիվ սոցիալական դիրքորոշումների ձևավորման և հասարակության վրա դրանց բացասական հետևանքների հետ կապված խնդիրները: Կատարված աշխատանքների արդյունքում հրատարակվել է բաժնի աշխատակից Վ. Միրաքյանի ««Ագրեսիվ հեռուստատեսության» հետևանքները» աշխատությունը, որտեղ ներկայացված են հեռուստատեսության դերն ագրեսիայի, հակասոցիալական վարքի ձևավորման գործում, ագրեսիայի կրկնօրինակման միջոցով ագրեսիվ սոցիալական դիրքորոշումների ձևավորումը, ինչպես նաև հեռուստատեսային ագրեսիայի բացասական հետևանքների թուլացման կամ չեզոքացման հնարավոր միջոցները:

Տեղեկատվական ներքին հոսքերի ուսումնասիրության և տեղեկատվական-հոգեբանական անվտանգության հետ կապված խնդիրների շրջանակներում բաժնի աշխատակիցները հետազոտություններ են կատարել նաև հայկական բանակի վերաբերյալ հայաստանյան ԶԼՄ-ների տեղեկատվական քաղաքականության քննության և վերլուծության ուղղությամբ: Խնդրի հետազոտությունը, որը դեռ ընթացքի մեջ է, պայմանավորված է նախ և առաջ այն հանգամանքով, որ 2010-2011 թթ-ից սկսած մեդիադաշտում նկատվում է հայկական բանակի վերաբերյալ քննադատությունների սրացում, ինչը երբեմն ստանում է ծայրահեղ դրսևորումներ՝ հակաբանակային ատելության քարոզի տեսքով: Եվ քանի որ ներկայումս Հայաստանը հարևանների հետ ներքաշված է մի շարք ակտիվ և պասիվ հակամարտությունների մեջ, հայկական բանակի վերաբերյալ մեդիաքաղաքականության արդյունքում դրական կամ բացասական սոցիալական դիրքորոշումների ձևավորումը կարող է լուրջ ազդեցություն ունենալ պատերազմական իրավիճակում գտնվող երկրի անվտանգության կազմակերպման գործի վրա: Բանակի նկատմամբ հասարակության անվստահությունը կարող է հիմք հանդիսանալ հայ-ադրբեջանական/թուրքական հակամարտությունում Հայաստանի դիրքերի թուլացմանը, հետևաբար՝ զիջումների ռազմաքաղաքական հարթակում:

Բաժնում աշխատանքներ են տարվում նաև թուրքական և ադրբեջանական բացահայտ ու քողարկված քարոզչական թեզերի դուրս բերման, վերլուծության և հակազդման եղանակների մշակման, ինչպես և հակահայկական և ոչ հայանպաստ տերմինաբանության ուսումնասիրության և ազգային-պետական շահերից բխող եզրույթների մշակման ուղղությամբ: Ընթացքի մեջ են նաև Հայաստանի վրա Եվրամիության տարածաշրջանային էներգետիկ քաղաքականության առկա և հնարավոր ազդեցության հետ կապված հիմնախնդիրների ուսումնասիրությունը, մասնավորապես Հայաստանի ապամեկուսացման և տարածաշրջանային համագործակցության զարգացման վրա ԵՄ տարածաշրջանային քաղաքականության հնարավոր արդյունքների հետազոտությունը:

Առանձնակի հարկ է նշել, որ հաշվետու ժամանակահատվածում բաժնի կողմից կազմակերպվել և 2012թ. հունիսի 4-ին ԵՊՀ-ում անցկացվել է «Հայաստանի անվտանգությունը տարածաշրջանային ռազմաքաղաքական գործընթացների համատեքստում» խորագրով հանրապետական գիտաժողովը: Պայմանավորված այն հանգամանքով, որ ներկայումս մեր իրականության մեջ տարածաշրջանային ռազմաքաղաքական զարգացումների հետազոտման կարիք կա, գիտաժողովը միտված էր նշված ոլորտի հիմնախնդիրների ու զարգացումների վերհանմանը և այդ համատեքստում Հայաստանի անվտանգության կազմակերպմանն առնչվող մեր ապագա անելիքների և գործողությունների անդրադարձին: Գիտաժողովին մասնակցել են ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի, ՀՀ ՊՆ Վ. Սարգսյանի անվան ռազմական ինստիտուտի, Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտի, «Նորավանք» գիտակրթական հիմնադրամի, Խ. Աբովյանի անվան պետական մանկավարժական և Ռուս-հայկական (Սլավոնական) համալսարանների ներկայացուցիչները: Աշխատանքներ են կատարվել գիտաժողովի զեկույցների ժողովածուի հրատարակման ուղղությամբ:

Հրատարակություններ

Դասագիրք	Մենագրություն	Ուսումնական ձեռնարկ	Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ	Հոդված	Զեկուցումների թեզիս
-	1	-	-	1	-

Գիտական եւ ուսումնամեթոդական հրատարակությունների ցանկ

Մենագրություն

1. *Միրաքյան Վ. Գ.*, «Ագրեսիվ հեռուստատեսության» հետևանքները, «Լուսակն» հրատ., Երևան, 2012, 92 էջ:

Հոդված

1. Միրաքյան Վ. Գ., Հայաստանն օտար և տեղական ռադիոազդեցության համատեքստում, «21-րդ ԴԱՐ», N 3, Երևան, 2012, էջ 101-110:

ՀԱՅ-ՕՍՄԱՆՅԱՆ ԱՌՆՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱԺԻՆ

Բաժնի ղեկավար՝ *Սահակյան Լուսինե Սուրենի, պատմ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ*

Բաժնի աշխատակիցների կազմը

1. Սաֆարյան Ալեքսանդր Վիլենի, պատմ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ, ավագ գիտաշխատող
2. Սարգսյան Անի Համլետի, լաբորանտ

Բաժնի հիմնական խնդիրները

Բաժնի հիմնական նպատակն է ուսումնասիրել Օսմանյան կայսրության իրականացրած վարչական, հարկային, ժողովրդագրական, կրոնական, լեզվական քաղաքականությունը, քննել հայերի և այլ քրիստոնյա ժողովուրդների իսլամացման փուլերն ու նպատակները, տեղանունների թուրքացման մեթոդները (մասնավորապես Արևմտյան Հայաստանում և հարակից հայաբնակ շրջաններում): Կենտրոնում դաշտային աշխատանքների միջոցով ուսումնասիրվում են Թուրքիայի Ռիզե նահանգի կազմում գտնվող պատմական հայոց Համշեն գավառի տեղանուններն ու ժողովրդագրությունը, բռնի իսլամացված համշենցիների ներկայիս սերունդների խոսակցական թուրքերենում պահպանված հայերեն բառերը, ինչպես նաև ինքնության խնդիրները: Կենտրոնի խնդիրներից են նաև այս հարցերի վերաբերյալ թուրքական պատմագրության կեղծարարության բացահայտումն ու հակադարձումը:

Բաժնի գործունեության ուղղությունները

- Օսմանյան կայսրությունում և հանրապետական Թուրքիայում տեղանունների թուրքացման քաղաքականության ուսումնասիրություն:
- Զիյա Գյոքալփի քաղաքական, մշակութաբանական հայացքների քննություն:

- Դաշտային աշխատանքների հիման վրա Համշենի միկրոտեղանունների իմաստա-կառուցվածքային քննություն:
- Հայատառ-ղփչաղերեն ձեռագրի լեզվական քննություն:
- Օսմանյան կայսրության հարկային քաղաքականությունը Արևմտյան Հայաստանում:
- Օսմանյան աշխարհագիր մատյանների, տարեգրքերի և հայկական ու օտար աղբյուրների համադրությամբ հայկական նահանգների ժողովրդագրական շարժերի ուսումնասիրություն:
- Թուրք պատմագրության կեղծարարության բացահայտում և հակադարձում:
- Հայ ուսանողների համար օսմաներեն դասագրքի ստեղծում:

Ըստ ընդհանուր ուղղությունների՝ բաժնում կատարված գիտական աշխատանքների ամփոփում

Հաշվետու ուստարում կենտրոնում համակողմանի ուսումնասիրվել են թյուրքականության ամենանշանավոր գաղափարախոս Զիյա Գյոքալփի քաղաքական, մշակութային և տնտեսագիտական հայացքները: Աղբյուրագիտական քննության են ենթարկվել Զիյա Գյոքալփի «Թյուրքականության հիմունքները», «Թյուրքական քաղաքակրթության պատմություն» հիմնարար աշխատությունները, օսմանական տարբեր հանդեսներում հրատարակված սոցիոլոգիական, մանկավարժական, լեզվաբանական բնույթի հոդվածները, բանաստեղծությունները:

Գյոքալփագիտական ուսումնասիրությունների արդյունքները հրատարակվել են Ալեքսանդր Սաֆարյանի հայերեն և անգլերեն հոդվածաշարում, «Զիյա Գյոքալփը և «Թյուրքականության հիմունքները» (2012թ.) մենագրությունում և «Տնտեսական թյուրքականությունը, էտատիզմի քաղաքականությունը Թուրքիայում և տնտեսության «թյուրքացումը»» ուսումնամեթոդական ձեռնարկում (2012թ.):

Լեզվաբանական քննության են ենթարկվել Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ինստիտուտում պահվող հայատառ ղփչաղերեն ձեռագրերը: Առաջին անգամ նկարագրվել է 1634թ. գրիչ Ավետիքի (N 3522) ձեռագրում տեղ գտած «Քերականություն ղփչաղաց» հայատառ ղփչաղերեն հատվածը (էջ 226-353), որի մասին համապա-տասխան զեկուցումներ են ներկայացվել ԵՊՀ-ում հայ-ղազախական և Աստանայի Լ. Ն. Գումիլյովի անվան ազգային համալսարանում կայացած միջազգային թյուրքագիտական գիտաժողովներում:

Հրատարակություններ

Դասագիրք	Մենագրություն	Ուսումնական ձեռնարկ	Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ	Հոդված	Զեկուցումների թեզիս
-	3	-	-	1	

Գիտական եւ ուսումնամեթոդական հրատարակությունների ցանկ

Մենագրություն

1. *Սահակյան Լ. Ս.,* Համշենի մանրատեղանունները (հայերեն, թուրքերեն, ռուսերեն), ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2012, 175 էջ:
2. *Սաֆարյան Ալ. Վ.,* Զիյա Գյոքալփը և «Թյուրքականության հիմունքները», ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2012, 300 էջ:
3. *Դադրյան Վ. Ն.,* Հայոց ցեղասպանությունը ազգային և միջազգային իրավունքի երկակի հիմնախնդիր, (Անգլերենից թարգմանությունը՝ Անուշ Բեժանյանի, հայերեն թարգմանության խմբագիր՝ Լուսինե Սահակյան), ԵՊՀ հրատ, Երևան, 2012, 30 էջ:

Յոդված

1. *Sahakyan L. S.,* Hayde gidelum Hemşin'e, Hemşin Yeğnovit-Elevit yerleşim biriminin tarihi ve bu yer isminin etimolojisi, Haziran N 6, Demokrat Haber, İstanbul, 2012, 6-7 s.

ՀԱՅ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԲԱԺԻՆ

Բաժնի ղեկավարի պաշտոնակատար՝ *Մանուկյան Ժակ Սամվելի, պատմ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ*

Բաժնի աշխատակիցների կազմը

1. Ազլյան Վահագն Ռոբերտի, պատմ. գիտ. թեկնածու, ավագ գիտաշխատող
2. Մաղալյան Վլադիմիր Սարգսի, բան. գիտ. թեկնածու, ավագ գիտաշխատող
3. Հովհաննիսյան Լիլյա Հայկազի, կրտսեր գիտաշխատող
4. Սարգսյան Վարդուհի Ֆելիքսի, կրտսեր գիտաշխատող
5. Բաբայան Հասմիկ Մամիկոնի, լաբորանտ

Բաժնի հիմնական խնդիրները

Բաժինը զբաղվում է հայ ինքնության, մշակույթի պահպանման և զարգացման հիմնահարցերի ուսումնասիրությամբ:

Բաժնի գործունեության ուղղությունները

- Հայ ինքնության ձևավորմանը նպաստող գործոններ,
- Սփյուռքում ազգային ինքնության պահպանման խնդիրը,
- Կրթությունը որպես մշակութային անվտանգության ապահովման միջոց,
- Թուրքիայի և Ադրբեջանի կողմից Արևմտյան Հայաստանում և Նախիջևանում հայկական մշակութային արժեքների ոչնչացման պետական քաղաքականությունը և դրա հետևանքները:

Ըստ ընդհանուր ուղղությունների՝ բաժնում կատարված գիտական աշխատանքների ամփոփում

Հաշվետու ուստարում բաժնում կատարվել են արխիվային փաստաթղթերի ուսումնասիրություններ, Հայոց ցեղասպանության թեմային առնչվող գիտական հոդվածների սրբագրում, արխիվային ձեռագիր տեքստերի համակարգչային մշակում, հայագիտական աշխատանքների վերաբերյալ նյութերի թարգմանություններ:

Ժ. Մանուկյանը մասնակցել է ՀՀ ԿԳՆ-ի կողմից կազմակերպված «Հայագիտական համահայկական օլիմպիադայի» հայոց պատմության առարկայի հանձնաժողովի աշխատանքներին:

Հրատարակություններ

Դասագիրք	Մենագրություն	Ուսումնական ձեռնարկ	Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ	Հոդված	Զեկուցումների թեզիս
-	1	-	-	5	-

Գիտական եւ ուսումնամեթոդական հրատարակությունների ցանկ

Մենագրություն

1. *Մաղալյան Վ. Ս.,* Երևանի համալսարանի հոբելյանները (1919-2009 թթ.), ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2011, 224 էջ, +14 էջ ներդիր:

Հոդված

1. *Մանուկյան Ժ. Ս.,* Գրախոս. Գեղամ Պետրոսյանի «Հայաստանի Հանրապետության հարաբերությունները Ռուսաստանի հետ (1918-1920թթ.)» գրքի վերաբերյալ, «Բանբեր Հայաստանի արխիվների», N 2 (118), ՀԱԱ հրատ., Երևան, 2011, էջ 147-152:
2. *Մաղալյան Վ. Ս.,* Ալեքսանդր Մյասնիկյան (ծննդյան 125-ամյակի առթիվ), «Պատմաբանասիրական հանդես», թիվ 3, «Գիտություն» հրատ., Երևան, 2011, էջ 28-50:
3. *Մաղալյան Վ. Ս.,* Հայ գրատպությունը Սամցխեում և Ջավախքում, (1885-1920թթ.), «Էջմիածին» հանդես, Թ, Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիածնի հրատ., 2012, էջ 60-77:
4. *Մաղալյան Վ. Ս.,* Ժամանակի զարկերակին, գրախոսություն ակադ. Ս. Ա. Համբարձումյանի հրապարակախոսական հոդվածների ժողովածուի մասին, ԲԵՀ, թիվ 2, սերիա 2. Բանասիրություն, ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2012, էջ 13-25:
5. *Մաղալյան Վ. Ս.,* Արժեքավոր հայրենագիտական գիրք, գրախոսություն Ռ. Ավետյանի «Իմ ծալկան» գրքի մասին, «Հայաստանի Հանրապետություն», թիվ 95, Երևան, մայիսի 23, 2012, էջ 5:

ՑԵՂԱՍՊԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ

Բաժնի ղեկավար՝ Սիմոնյան Հրաչիկ Ռուբենի, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, պատմ. գիտ. դոկտոր

Բաժնի աշխատակիցների կազմը

1. Պողոսյան Վարուժան Արամազդի, պատմ. գիտ. դոկտոր, առաջատար գիտաշխատող
2. Մելքոնյան Գևորգ Գագիկի, պատմ. գիտ. թեկնածու, կրտսեր գիտաշխատող
3. Գևորգյան Սուսաննա Պարույրի, կրտսեր գիտաշխատող
4. Մակարյան Էվելինա Անդրանիկի, կրտսեր գիտաշխատող
5. Գալստյան Գայանե, կրտսեր գիտաշխատող
6. Աղուզումցյան Աննա Խաչատուրի, ավագ լաբորանտ
7. Վրացյան Մարգարիտ Ալբերտի, ավագ լաբորանտ
8. Դերձյան Վահանդուխտ Վահանի, լաբորանտ

Բաժնի հիմնական խնդիրները

- Հայոց ցեղասպանության պատմության ուսումնասիրություն,
- Հայոց ցեղասպանության արտասահմանյան պատմագրության ուսումնասիրություն,
- Փաստաթղթերի ժողովածուների կազմում,
- Օտար ականատեսների վկայությունների և արտասահմանյան պատմաբանների արժեքավոր ուսումնասիրությունների թարգմանություններ:

Բաժնի գործունեության ուղղությունները

- 19-րդ դարի վերջի և XX դարի սկզբի հայկական ազատագրական շարժումներ,
- 1909թ. կիլիկյան կոտորածներ,
- 1915թ. Հայոց մեծ եղեռն,
- 1922թ. Զմյուռնիայի կոտորածներ,
- Եվրոպական մեծ տերությունների քաղաքականությունը և Հայկական հարցը:
- Հայոց ցեղասպանության առաջին փուլի՝ 1890-ական թվականների կոտորածների պատմագրության ուսումնասիրություն՝ ցեղասպանագիտության նվաճումների կտրվածքով:
- Գերմանացի ականատեսների վկայություններ:

Ըստ ընդհանուր ուղղությունների՝ բաժնում կատարված գիտական աշխատանքների ամփոփում

Հաշվետու ուստարում բաժնում կատարվել են Հայոց ցեղասպանության թեմային առնչվող արխիվային փաստաթղթերի, օտարազգի հեղինակների հուշերի և հետազոտությունների ուսումնասիրություններ, որոնց հիման վրա պատրաստվել են առանձին հոդվածներ, հայալեզու և անգլալեզու մենագրություններ, ինչպես նաև կատարվել են առանձին նյութերի թարգմանություններ:

Հրատարակություններ

Դասագիրք	Մենագրություն	Ուսումնական ձեռնարկ	Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ	Հոդված	Զեկուցումների թեզիս
-	3	-	-	4	-

Գիտական եւ ուսումնամեթոդական հրատարակությունների ցանկ

Մենագրություն

1. *Simonyan H. R.,* The Destruction of Armenians in Cilicia, April 1909, London, Gomitas Institute, 2012, 277 p.
2. *Puaux R.,* La mort de Smyrne. Les derniers jours de Smyrne. Réunis et présentés par Varoujean Poghosyan, Editions de l’Universié de Erevan, Erevan, 2012, 103 p.
3. *Քյունցլեր Յ.,* Արյան և արցունքի երկրում, հայերեն թարգմ.՝ Դ. Սաքայան, Էվ. Մակարյան, ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2011, 200 էջ:

Հոդված

1. *Պողոսյան Վ. Ա.,* Գրախոս. А. В. Чудинов, Жильбер Ромм и Павел Строганов, История необычного союза, М., 2010, Annales historiques de la Rnvolution fran9aise, N (3) 365, Paris, 2011, p. 217-219.
2. *Պողոսյան Վ. Ա.,* Համիդյան կոտորածները ֆրանսիական պատմագրության գնահատմամբ (XX դարի 70-ական թվականներ – XXI դարի սկիզբ), «Հանդէս ամսօրեայ», թիվ 1-12, Մխիթարեան հրատ., Վիեննա-Երևան, 2012:
3. *Погосян В. А.,* К вопросу о полемике Альбера Матьеза с советскими историками, Французский ежегодник-2012, Москва, с. 428-437.
4. *Погосян В. А.,* Французская революция и Первая империя сквозь призму историографических споров (О книге Э. Лёверса) (գրախոս. H. Leuwers, La Révolution française et l'Empire. Une France révolutionnée (1787-1815), Paris, 2011), Французский ежегодник-2012, Москва, с. 438-445.

ԱՂԲՅՈՒՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ

Լաբորատորիայի ղեկավար՝ *Սիմոնյան Արամ Հրաչիկի, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր*

Լաբորատորիայի աշխատակիցների կազմը

1. Ղարիբյան Ալիկ Ավետիքի, պատմ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ, ավագ գիտաշխատող
2. Մկրտումյան Լեոնիկ Ալբերտի, պատմ. գիտ. թեկնածու, ավագ գիտաշխատող
3. Ասատրյան Արմինե Ալբերտի, կրտսեր գիտաշխատող
4. Կոնդակչյան Կատալինա Ասատուրի, կրտսեր գիտաշխատող
5. Սաֆարյան Սուսաննա Գարիկի, կրտսեր գիտաշխատող
6. Սիմոնյան Անի Արամի, կրտսեր գիտաշխատող
7. Ղազարյան Ծովինար Սարգսի, լաբորանտ
8. Մարդոյան Լուսինե Աշոտի, լաբորանտ

Լաբորատորիայի հիմնական խնդիրները

- Հայագիտության վերաբերյալ արխիվային վավերագրերի ձեռքբերում Հայաստանի Հանրապետության, Ռուսաստանի Դաշնության և արտասահմանյան այլ երկրներում գտնվող արխիվներից:
- Հայ ժողովրդի պատմությանը, մշակույթին վերաբերող ձեռագրերի հետազոտում և հայագիտական տարբեր օջախներում պահպանվող մատյանների մասին տեղեկությունների ուսումնասիրում և համակարգում:
- Հայոց պատմության առանձին էջերին առնչվող արժեքավոր արխիվային փաստաթղթերի բացահայտում և ժողովածուների տեսքով հրատարակության նախապատրաստում:

Լաբորատորիայի գործունեության ուղղությունները

- Լաբորատորիայի աշխատակիցներն արդեն մի քանի տարի է՝ աշխատում են Հայաստանի և հայերի վերաբերյալ Ռուսական կայսրության տարածքում տեղեկությունների հավաքագրմամբ:
- Հետազոտական աշխատանքներ են տարվում Հայոց ցեղասպանության վավերագրերի, հուշագրությունների, տարբեր վկայությունների հավաքման, մշակման և հրատարակման ուղղություններով:
- Հայոց հայրենիքի առանձին երկրամասերի (Զանգեզուր, Լեռնային Ղարաբաղ, Ջավախք, Նախիջևան) տարբեր ժամանակահատվածների պատմության առանցքային իրադարձություններին առնչվող փաստաթղթերի հավաքագրումը, ուսումնասիրությունը ու հրատարակումը:
- Հայոց ցեղասպանության և հայկական պահանջատիրության իրավական խնդիրները:
- Արցախի պատմության հնագույն շրջանի ուսումնասիրությունը, Արցախյան հիմնախնդրի նորովի արժևորումը, շարժման, ազատագրական պատերազմի և ԼՂՀ կայացման պատմության ներկայացումը:

Գիտական թեմաներ

Թեմայի անվանումը	*Ղեկավար*
1. Արցախյան գոյամարտը հայ և օտար աղբյուրներում (պետական ֆինանսավորում):	Ղարիբյան Ա. Ա.

Ըստ ընդհանուր ուղղությունների՝ լաբորատորիայում կատարված գիտական աշխատանքների ամփոփում

Թեմա 1. Հաշվետու ժամանակահատվածում թեմայի շրջանակներում մշտադիտարկման են ենթարկվել երկու տասնյակից ավելի գիտական բնույթի ադրբեջանական կայքեր, ինչի արդյունքում առանձնացվել և ուսումնասիրվել են Լեռնային Ղարաբաղի պատմության և հակամարտության վերաբերյալ այդ կայքերում տեղ գտած հակահայկական բնույթի հրապարակումները (2000-2012 թթ.), դրանցում առկա հակահայկական քարոզչական թեզերը և Արցախի պատմության խեղաթյուրման հիմնական ուղղությունները: Առանձնացվել և ուսումնասիրվել են նաև Արցախյան հիմնախնդրի վերաբերյալ շուրջ երեք տասնյակ գրքեր, որոնք տպագրվել են ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ Ադրբեջանում և Ռուսաստանի Դաշնությունում:

Նույն ժամանակահատվածում տպագրվել է «Арцах-Карабах. Библиография на русском языке 1988-2010 гг.ե մատենագիտական ժողովածուն, որն ընդգրկում է Արցախի պատմության մի կարևոր ժամանակահատվածին՝ 1988-2010 թթ. վերաբերող ամփոփ մատենագիտական տվյալներ՝ հայաստանյան ռուսալեզու մամուլի և գրականության տարաբնույթ նյութերի ընդգրկմամբ: Ներկա փուլում արդեն պատրաստ է և տպագրության է հանձնված թեմայի ղեկավար Ա. Ղարիբյանի հեղինակած «Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիրը 1918-1920 թթ. և Մեծ Բրիտանիան» գիտական աշխատությունը, որում առկա են փաստագրական հարուստ նյութեր և վավերագրեր:

Ընթացքի մեջ են թեմայի շրջանակներում ստեղծված բազմալեզու կայքէջի՝ karabakhcenter.com-ի բազմաբնույթ նյութերով (գրքեր, հոդվածներ, վավերագրեր, տեսանյութեր և այլն) համալրման աշխատանքները: Այդ նպատակների համար արդեն իսկ յոթ լեզուներով (ռուսերեն, անգլերեն, իսպաներեն, գերմաներեն, իտալերեն, ադրբեջաներեն, թուրքերեն) թարգմանվել են մի շարք հոդվածներ: Ներկայումս ևս կատարվում են թարգմանական աշխատանքներ:

Լաբորատորիայում կատարված այլ աշխատանքների մասին:

Աշխատանքներ են տարվում թեմային առնչվող և արտասահմանում տպագրված գրականության ձեռքբերման և համապատասխան գիտական գրականության բազայի ստեղծման ուղղությամբ: Հաշվետու շրջանում արդեն իսկ ձեռք է բերվել մոտ հիսուն կտոր գրականություն:

Հաշվետու շրջանում Ռուսական կայսրությունում Հայաստանին և հայերին վերաբերող մատենագիտական քարտագրացուցակի պատրաստման աշխատանքները շարունակվել են, գերակշիռ մասով հինգ հարյուր երեսուն հազար գրքերի և բրոշյուրների վերաբերյալ տեղեկություններից առանձնացվել են Հայաստանին և հայերին առնչվող տվյալները: Աշխատանքներ են տարվել մատենագիտական ժողովածուն հրատարակության նախապատրաստելու ուղղությամբ:

Կատարված աշխատանքներից է Զանգեզուրի՝ 1918-1921թթ. պատմության հերոսական պայքարի ամփոփիչ հետազոտական աշխատանքը, որը ևս նախապատրաստվել է հրատարակության:

1918-1920թթ. արցախահայության ազատագրական պայքարը ներկայացնող աշխատանքը նույնպես ներկայացվել է հրատարակության:

Ուսումնասիրվել և հրատարակության են նախապատրաստվել Հայոց հայրենիքի առանձին երկրամասերի վերաբերյալ պատմագիտական արխիվային վավերագրեր: Հավաքվել, համապատասխան մշակման են ենթարկվել և տարբեր միջոցառումների միջոցով հանրությանն են ներկայացվել Արևմտյան Հայաստանի հուշարձաններին, հայ ազգային պատմական ժառանգությանն առնչվող նյութեր:

Հրատարակություններ

Դասագիրք	Մենագրություն	Ուսումնական ձեռնարկ	Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ	Հոդված	Զեկուցումների թեզիս
-	1	-	-		-

Գիտական եւ ուսումնամեթոդական հրատարակությունների ցանկ

Մենագրություն

1. *Симонян А. Г., Гарибян А. А., Бабаян Э. А.,* Арцах-Карабах. Библиография на русском языке, 1988-2012, изд. ЕГУ, Ереван, 2011, 360 с.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՔԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ

Լաբորատորիայի ղեկավար՝ *Հարությունյան Բաբկեն Հարությունի, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր*

Լաբորատորիայի աշխատակիցների կազմը

1. Հայրունի Աշոտ Նորայրի, պատմ. գիտ. դոկտոր, առաջատար գիտաշխատող
2. Դանիելյան Էդուարդ Գալուստի, պատմ. գիտ. թեկնածու, ավագ գիտաշխատող
3. Վարդանյան Արամ Ռոբերտի, ավագ գիտաշխատող

4. Բադալյան Գեղամ Միհրանի, կրտսեր գիտաշխատող
5. Եսայան Ջուլիետա Հրաչիկի, կրտսեր գիտաշխատող
6. Ղամբարյան Գոհար Գուրգենի, կրտսեր գիտաշխատող
7. Գրիգորյան Հովիկ Բաբկենի, պատմ. գիտ. թեկնածու, գիտաշխատող
8. Հարությունյան Ռուզաննա Վասպուրականի, պատմ. գիտ. թեկնածու, գիտաշխատող
9. Մխիթարյան Վարդան Գառնիկի, գիտաշխատող
10. Ապիկյան Տիգրան Ժիրայրի, ավագ ինժեներ
11. Արզումանյան Սրբուհի Անդրանիկի, ավագ ինժեներ
12. Բաղդասարյան Լիլյա Ռոբերտի, լաբորանտ
13. Սիմոնյան Հակոբ Ալբերտի, լաբորանտ

Լաբորատորիայի հիմնական խնդիրները

Հայաստանի պատմական աշխարհագրության և քարտեզագրության լաբորատորիան հանրապետության պատմական աշխարհագրության և քարտեզագրության միակ օջախն է: Լաբորատորիայի աշխատակիցների մեծ մասը զբաղվում է «Հայաստանի Առաջին Հանրապետության պատմության ատլասի» ստեղծման աշխատանքներով, որն ունի ոչ միայն զուտ գիտական, այլև կարևոր քաղաքական նշանակություն մեր նորանկախ Հայաստանի Հանրապետության պայմաններում:

Լաբորատորիայի գործունեության ուղղությունները

Լաբորատորիան զբաղվում է Հայաստանի պատմական աշխարհագրության և քարտեզագրության խնդիրների քննությամբ, ատլասների և պատմական ու վարչական քարտեզների, օտար ատլասների ռուսերեն տարբերակների պատրաստմամբ:

Ըստ ընդհանուր ուղղությունների՝ լաբորատորիայում կատարված գիտական աշխատանքների ամփոփում

Աշխատանքները տարվում են երկու ուղղությամբ: Մի կողմից՝ կազմվում են ատլասի քարտեզները, մյուս կողմից՝ պատրաստվում է «Հայաստանի Առաջին Հանրապետությունը 1918-1920թթ.» աշխատությունը: Քարտեզագրական աշխատանքները կատարվում են պրոֆ. Բ. Հարությունյանի և Գ. Բադալյանի կողմից, որոնց կազմած քարտեզները ձևավորում են Վ. Մխիթարյանը, Գ. Ղամբարյանը և Ս. Արզումանյանը: Վ. Մխիթարյանը հանդես է գալիս նաև հեղինակային քարտեզներով և թեկնածուական ատենախոսություն է պատրաստում «Հայաստանի և Անդրկովկասի ֆրանսիական քարտեզագրությունը» թեմայով, իսկ Հայաստանի Առաջին Հանրապետության պատմությանը նվիրված աշխատությունը պատրաստում են դոցենտներ Էդիկ Դանիելյանը և Հովիկ Գրիգորյանը: Հայ-գերմանական հարաբերությունները Հայաստանի Առաջին Հանրապետության շրջանում ուսումնասիրում է պ.գ.դ. Աշոտ Հայրունին, ում աշխատանքները քարտեզագրվում են:

Պրոֆեսոր Բ. Հարությունյանի գլխավորությամբ ավարտին են հասցվել «Հայաստանի պատմության ատլաս»-ի Գ մասի պատրաստման աշխատանքները:

Ատլասը պատրաստելիս անհրաժեշտ է եղել ծանոթանալու ոչ միայն Հայաստանում, այլև արտերկրի մի շարք արխիվային ֆոնդերում և հավաքածուներում առկա ուսումնասիրությունների ու քարտեզագրական աշխատանքների հետ:

Լաբորատորիայի աշխատակից Հ. Սիմոնյանի կողմից շարունակվել է իսպանացի ճանապարհորդ Կլավիխոյի երկերի ուսումնասիրությունը: Հ. Սիմոնյանի հետազոտական թեման է՝ «Իսպանական ճանապարհորդները հայերի և Հայաստանի մասին»:

Ա. Վարդանյանն աշխատանքներ է տանում «Հայաստանի պատմության ատլաս»-ի Ա մասի անգլերեն թարգմանության ուղղությամբ:

Լաբորատորիայի աշխատակիցների ուշադրության կենտրոնում է գտնվում «Արևմտյան Հայաստանի էթնիկական քարտեզ»-ի ստեղծումը:

Լաբորատորիայի աշխատակիցներ Գ. Բադալյանը և Զ. Եսայանը հիշյալ աշխատանքների շրջանակներում զբաղված են անհրաժեշտ նյութերի հավաքագրմամբ:

Լաբորատորիայի աշխատակիցներից պ.գ.թ. Ռ. Հարությունյանն արդեն հինգ տարի է, ինչ զբաղվում է «Հայկական մարզպանությունը 5-7-րդ դդ.» (պատմա-աշխարհագրական ուսումնասիրություն) թեմայի ուսումնասիրությամբ: Նա արդեն հրապարակել է մի շարք հոդվածներ և պլանավորում է աշխատանքը ներկայացնել որպես դոկտորական ատենախոսություն:

Հրատարակություններ

Դասագիրք	Մենագրություն	Ուսումնական ձեռնարկ	Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ	Հոդված	Զեկուցումների թեզիս	Քարտեզ
-	1	-	1	14		4

Գիտական եւ ուսումնամեթոդական հրատարակությունների ցանկ

Մենագրություն

1. *Հարությունյան Բ. Հ.,* Հայաստանի պատմության ատլաս, Գ մաս, «ՄԱՆՄԱՐ» հրատ., Երևան, 2012, 104 էջ:

Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ

1. Հայաստանի պատմական աշխարհագրության դասընթացի ծրագիր, Արցախի պետական համալսարան, Պատմության ամբիոն, Կազմեց՝ Սարումյան Ն., խմբագիր՝ Հարությունյան Բ., Երևան, 2012, 36 էջ:

Հոդված

1. *Հարությունյան Բ. Հ.,* Մեծ Հայքի Արշակունյաց թագավորության բանակը ըստ «Զորանամակի», «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, թիվ 1 (37), Դ (Ժ) տարի, Երևան, 2012, էջ 23-43:
2. *Հարությունյան Բ. Հ.,* Այսպես կոչված Աղվանքի էթնիկ և քաղաքական պատմության մի քանի հարցեր, «ՎէՄ» համահայկական հանդես, թիվ 3 (35), Գ (Թ) տարի, 2011, Երևան, էջ 34-73:
3. *Բադալյան Գ. Մ.,* Հայկական կիսանկախ իշխանությունները ու մելիքությունները Արևմտյան Հայաստանում և Լեռնային Կիլիկիայում (17-րդ դար-19-րդ դարի 2-րդ կես), «ՎէՄ» համահայկական հանդես, թիվ 3 (35), Երևան, 2011, էջ 137-155 (կից քարտեզով):
4. *Բադալյան Գ. Մ.,* Շիրակի որոշ բնակավայրերի տեղադրության հարցի շուրջ, «Անին միջնադարյան Հայաստանի քաղաքական և քաղաքակրթական կենտրոն» միջազգային գիտաժողովի «Զեկույցների դրույթներ», «Գիտություն» հրատ., Երևան, 2011, էջ 5:
5. *Hayruni A. N.,* Die Armenische Frage in der deutschen Außenpolitik im Herbst 1918, Teil 2., in "Armenisch-Deutsche Korrespondenz", Heft 3, Frankfurt/M., Jg. 2011, S. 11-14.
6. *Hayruni A. N.,* Die Armenische Frage in der deutschen Außenpolitik im Herbst 1918, Teil 3, in: "Armenisch-Deutsche Korrespondenz", Frankfurt/M., Heft 4, Jg. 2011, S. 10-13.

7. *Հայրունի Ա. Ն.,* Karen Jeppe und die Rettung der verschleppten Armenier, Teil 1, in: "Armenisch-Deutsche Korrespondenz", Frankfurt/M., Heft 1, Jg. 2012, S. 51-54.
8. *Հայրունի Ա. Ն.,* Հայկական խնդիրը հայ-գերմանական և գերմանա-թուրքական հարաբերությունների համատեքստում 1918թ. աշնանը, «Հանդես ամսօրեայ», թիվ 1-12, Վիեննա-Երևան, 2011, էջ 325-374:
9. Հայրունի Ա. Ն., Կյունցլեր, Յակոբ, Արյան և արցունքների երկրում. իրադարձություններ Միջագետքում Համաշխարհային պատերազմի ժամանակ, «Գասպրինտ» հրատ., Առաջաբան, Երևան, 2011, էջ 10-15:
10. *Հայրունի Ա. Ն.,* Պաուլ Ռոհրբախը և Հայաստանը, «Վեմ», թիվ 4 (36), Երևան, 2011, էջ 125-139:
11. *Հայրունի Ա. Ն.,* Հայկական խնդիրը Գերմանիայի արտաքին քաղաքականության մեջ 1918թ. աշնանը, «Էջմիածին», թիվ Բ, Էջմիածին, 2012, էջ 28-44:
12. *Հարությունյան Ռ. Վ.,* Պարսից արքունիքի վարած կրոնական քաղաքականությունը Մարզպանական Հայաստանում, ԲԵՀ, N 1, ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2012, էջ 3-8:
13. *Симонян А. А.,* Словарь крылатых латинских слов, "ВМВ-принт", Ереван, 2012, 68 с.
14. *Սիմոնյան Հ. Ա.,* Լատիներեն թևավոր խոսքեր, ՎՄՎ-պրինտ, Երևան, 2012, 64 էջ:

Քարտեզ

1. *Բաղալյան Գ. Մ.,* Հարք-Բզնունիքը 1914թ., մասշտաբ՝ 1:170000, «Տիգրան Մեծ» հրատ., Երևան, 2011:
2. *Բաղալյան Գ. Մ.,* Նիզ գավառ, մասշտաբ՝ 1:130000, «Տիգրան Մեծ» հրատ., Երևան, 2012:
3. *Բաղալյան Գ. Մ.,* Ժողովուրդների մեծ գաղթը Արևմտյան Հռոմեական կայսրության կործանումը, (հանրակրթական դպրոցի համար հավելուկներով), մասշտաբ՝ 1:16000000, «Զանգակ» հրատ., Երևան, 2011:
4. *Բաղալյան Գ. Մ.,* Առաջին աշխարհամարտը, (հանրակրթական դպրոցի համար հավելուկներով), մասշտաբ՝ 1:13000000, «Զանգակ» հրատ., Երևան, 2011:

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ

Լաբորատորիայի վարիչ՝ *Ավետիսյան Հայկ Գրիգորի, պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր, առաջատար գիտաշխատող*

Լաբորատորիայի աշխատակիցների կազմը

1. Տեր-Մարտիրոսով Ֆելիքս Իվանի, պատմ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ, ավագ գիտաշխատող
2. Վրդանեսովա Տատյանա Վլադիմիրի, պատմ. գիտ. թեկնածու, ավագ գիտաշխատող
3. Բոբոխյան Արսեն Ալեքսանդրի , պատմ. գիտ. թեկնածու, ավագ գիտաշխատող
4. Գասպարյան Բորիս Զավենի, պատմ. գիտ. թեկնածու, ավագ գիտաշխատող
5. Գնունի Արտակ Վարդգեսի, պատմ. գիտ. թեկնածու, ավագ գիտաշխատող
6. Ավետիսյան Նատալյա Հայկի, լաբորանտ

Լաբորատորիայի հիմնական խնդիրները

Հայաստանի հնագիտական հուշարձանների ուսումնասիրություն, որը ներառում է դաշտային աշխատանքները, ինչպես նաև նյութի լաբորատոր մշակումը, չափագրումը և հրապարակումը: Բացի դրանից՝ լաբորատորիայի աշխատակիցների կողմից ուսումնասիրվում և վերակազմվում է հնագույն լանդշաֆտը, ինչը

հիմքեր է ստեղծում հնէաաշխարհագրական մոդելի վերակազմության համար: Վերակազմության առարկա են հանդիսանում նաև հնագույն ճանապարհները:

Լաբորատորիայի գործունեության ուղղությունները

- Պեղումներ են կատարվել Արամուսի ուրարտական ամրոցի տարածքում:
- Ուսումնասիրվել են Կոտայքի մարզի մի շարք հանգուցային հուշարձաններ (Կամարիս ամրոցը և այլն):
- Անցկացվել են պեղումներ Երվանդաշատում:
- Կատարվել են պեղումներ Վայոց ձորի Արենի գյուղի մերձակայքում գտնվող քարայրում:
- Հետազոտություններ են կատարվել ուրարտական մետաղագործության վերաբերյալ:
- Պեղումներ են կատարվել Բջնիի դամբանադաշտում:
- Պեղումներ են կատարվել Բջնիի Սբ. Մինաս եկեղեցում, գյուղամիջյան մատուռում և հնագույն բնակավայրում:
- Կատարվել են ուսումնասիրություններ Քաշաթաղի շրջանի Աղավնո-1 և Գրհամ բնակավայրերում, Կերենի դամբանադաշտում, Կովսական քաղաքում:

Ըստ ընդհանուր ուղղությունների՝ լաբորատորիայում կատարված գիտական աշխատանքների ամփոփում

Թեմա 1. Հ. Ավետիսյանն ավստրիացի հնագետների հետ շարունակել է Արամուսի ամրոցի պեղումները: Դրանք իրականացվել են նորագույն մեթոդների կիրառմամբ: Աշխատանքների արդյունքում բացվել են մի շարք կառույցներ, որոնք կապված են Արամուսի տնտեսական համալիրների, արհեստների զարգացման հետ: Հաշվետու ժամանակաշրջանում գտնվել են մետաղից, քարից պատրաստված բազմաքիվ զենքեր, աշխատանքային գործիքներ, բազմատիպ խեցեղեն՝ կարասներ, սափորներ, թասեր և այլն: Հ. Ավետիսյանը մասնակցել և զեկուցմամբ հանդես է եկել «Մշակութային ժառանգություն» միջազգային գիտաժողովում (Երևան-Ստեփանակերտ):

Թեմա 2*.* Ա. Բոբոխյանը 2011 թ-ին պեղումներ է իրականացրել Մարգահովիտ և Սոթք բնակավայրերում (ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի, Թյուբինգենի, ԳԴՀ համալսարանների արշավախմբեր): 2012թ. Ա. Բոբոխյանը հետազոտություններ է կատարել Գեղարքունիքի և Արագածոտնի մարզերում վիշապաքարերի հայտնաբերման և հաստատագրման ուղղությամբ: Հետազոտությունների արդյունք են հանդիսացել մի քանի հարյուր տակավին անհայտ վիշապաքարերի հաստատագրումը, ինչպես նաև մի քանի հազար արդեն հայտնի կոթողների գիտական նկարագրությունը: Ա. Բոբոխյանը մասնակցել է Հայկազունիներին նվիրված գիտաժողովին (Երևան, 2012թ.), «Ճգնաժամային իրադրություններում հուշարձանների պահպանությունը» միջազգային գիտաժողովին (Աթենք, 2012թ.), ինչպես նաև հանդես է եկել Հայաստանի հնագիտությանը նվիրված դասախոսությունների շարքով (ք. Ինսբրուկ):

Թեմա 3. Ա. Գնունին «Պատմամշակութային ժառանգություն» ՀԿ-ի արշավախմբի կազմում հետազոտություններ է կատարել ԼՂՀ Քաշաթաղի շրջանում: Հետազոտվել է Աղավնո-1 բնակատեղին: Հաստատագրվել է, որ առավել հին հուշարձաններն այդ տարածքում վերաբերում են մ.թ.ա. VIII-VI դդ.: Շարունակվել են հետազոտությունները Արցախ-Սյունիք հնագույն ճանապարհի երկայնքով: Հետազոտվել է Սյունիք և Գրհամ գյուղերի միջև գտնվող բազմաշերտ բնակատեղին: Հաստատագրվել են բնակատեղիներ Գրհամ և Կերեն գյուղերում: Հետազոտվել է Բերձոր-Միջնավան ճանապարհը, որի երկայնքով հաստատագրվել է 3 բնակատեղի և 5 դամբանադաշտ: Կանոնավոր պեղումներ են կատարվել Կերենի դամբանադաշտում. 2011 թ-ի ընթացքում հետազոտվել է 7 դամբարան: Տարածաշրջանում հաստատագրվել է 5 նորահայտ դամբանադաշտ:

Ա. Գնունին մասնակցել է նաև Բջնիի պեղումներին (ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի ու ԵՊՀ համատեղ արշավախումբ): Հետազոտվել է Բջնիի հարավային բլուրը ժամանակակից գերեզմանոցի տարածքում: Ավարտվել են վաղ բրոնզի հ. 2 դամբարանի պեղումները: Բացի դրանից՝ ուսումնասիրվել է ևս երկու դամբարան, որոնցից մեկը թվագրվում է ուշ բրոնզի դարով, իսկ մյուսը՝ մ.թ.ա. XV-XIV դդ.: Շարունակվել են անձնագրավորման և ֆոնդային աշխատանքները Քաշաթաղի երկրագիտական և Էջմիածնի պատմա-ազգագրական թանգարանում: 2012թ. հետազոտություններ են կատարվել Արագածի վաղ բրոնզեդարյան նորահայտ դամբարանում: 2012թ. Ա. Գնունին մասնակցել է ԲԺԼՉ տարեկան գիտաժողովի աշխատանքներին և հանդես եկել «Թաղման ծեսի էքսպոզիցիոն արժեքի շուրջ» թեմայով զեկուցմամբ:

Թեմա 4. Ֆ. Տեր-Մարտիրոսովի կողմից շարունակվել են Երվանդաշատի պեղումները, որոնց շնորհիվ հնարավոր եղավ հանգել մի շարք կարևոր եզրակացությունների.

ա. Արդեն այժմ կարելի է ասել, որ Երվանդյան դարաշրջանի մշակութային շերտն ունի համեմատաբար փոքր՝ մինչև 25 սմ հզորություն, ինչից կարելի է եզրակացնել, որ այն կառուցվել է վերջին Երվանդյանների օրոք:

բ. Ք.ա. II դ. սկզբում պալատը վերակառուցվել է ամրոցի, ինչից կարելի է եզրակացնել, որ Արտաշեսի կառավարումը սկսվել է ուժի կիրառմամբ:

գ. Առանձնակի հետաքրքրություն են ներկայացնում ուրարտական ավանդույթների հետ կապի մասին վկայող տվյալները:

դ. Կատարվել են մի շարք ուղղեգծային արշավներ, մասնավորապես սահմանային գոտու կառույցներից այն կողմ հայտնաբերվել են մի շարք անտիկ թաղումներ, Ախուրյանի կիրճում հաստատագրվել են բազմաթիվ տարաժամանակ բնակավայրեր, առանձնակի ուշադրության պետք է արժանանան Սբ. Շուշանիկ եկեղեցին և Բագարանի կառույցների մի հատվածը, որոնք, գտնվելով սահմանահայաց հատվածում, անընդհատ գնդակոծվում են թուրքական կողմից, Ախուրյանի ափին՝ Մրենի ավերակների դիմաց, դիտարկվում են ամրացված բնակավայրի և դամբանաբլուրների հետքեր:

Մասնակցություն գիտաժողովներին՝ Археология, этнология и фольклористика Кавказа, Ծաղկաձոր 2011, The Second International Uranology ang Atmenology Conference, Yerevan, 2011:

Թեմա 6. Նատալյա Ավետիսյանը մշակել, համակարգել և դասդասել է Կարմիր բերդի՝ Երևանի պատմության թանգարանում պահպանվող նյութերը, սկսել է վաղ երկաթեդարյան նյութերի մշակումը: Կատարել է Հ. Ավետիսյանի «Արամու» գրքի իլյուստրատիվ նյութի ընտրույթը և գրքի համակարգչային ձևավորումը:

Թեմա 7. Բ. Գասպարյանը շարունակել է Արենիի քարայրի պեղումները՝ բացելով մի քանի նոր պեղահրապարակ և ուսումնասիրություններ կատարելով քարայրին կից հարթակում: Հայտնաբերված նյութը բնորոշ է էնեոլիթի տարբեր փուլերին: Հատկապես հետաքրքիր են խեցեղենի ձևերը, որոնց հետազոտությունը լույս է սփռում մ.թ.ա. V-IV հազ. մի շարք վիճելի հարցերի վրա: Շարունակվել են ուղղեգծային արշավանքները Տաշիրի սարահարթում:

Հրատարակություններ

Դասագիրք	Մենագրություն	Ուսումնական ձեռնարկ	Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ	Հոդված	Զեկուցումների թեզիս
-	1	-	-	11	6

Գիտական եւ ուսումնամեթոդական հրատարակությունների ցանկ

Մենագրություն

1. *Avetisyan. H.,* Aramus, Aleppo, 2012, 70 p.

Հոդված

1. *Բոբոխյան Ա.,* Հայքը բրոնզի և երկաթի դարաշրջանում. առասպել, պատմություն, հնագիտություն, «Հայկազունիներ. առասպել և պատմություն», «Գիտություն» հրատ., Երևան, 2012, էջ 95-99:
2. *Gasparyan B., Egeland C. P., Arakelyan D., Byerly R. M., Nicholson C. M., Zardaryan D.,* Multiperiod archaeological reconnaissance in the Debed river valley, north-eastern Armenia Antiquity, vol. 085, N 329, 2011, http://antiquity.ac.uk/projgall/ egeland329/.
3. *Gasparyan B., Pinhasi R., Nahapetyan S., Bar-Oz G., Wissbrod L., Bruch A., Hovsepyan R., Wilkinson K.,* Middle Paleolithic human occupation of the high altitude region of Hovk-1, Armenia Quaternary Science Reviews, 30, 2011, p. 3846-3857.
4. *Gasparyan B., Areshyan G. E., Avetisyan P. S., Pinhasi R., Wilkinson K., Smith A., Hovsepyan R., Zardaryan D.,* The chalcholithic of the Near East and south-eastern Europe: discoveries and new perspectives from the cave complex Areni-1, Armenia Antiquity, 86, 2012, p. 115-130.
5. *Gasparyan B., Wilkinson K. N., Pinhasi R., Avetisyan P., Hovsepyan R., Zardaryan D., Areshyan G. E., Bar-Oz G., Smith A.,* Areni-1 cave, Armenia: A Chalcolithic-Early Bronze Age settlement and ritual site in the Southern Caucasus Journal of Filed Archaeology, vol. 37, N 1, 2012, p. 20-33.
6. *Gasparyan B., Bar-Oz G., Weissbrod L., Nahapetyan S., Wilkinson K., Pinhasi R.,* Taphonomy and zooarchaeology of a high-altitude Upper Pleistocene faunal sequence from Hovk-1 Cave, Armenia Journal of Archaeological Science, 39, 2012, p. 2452-2463.
7. *Гаспарян Б., Зардарян Д.,* Культурные взаимосвязи позднеэнеолитических обитателей пещеры Арени-1 (на основе сравнения керамических материалов) “Новейшие Открытия в Археологии Северного Кавказа: Исследования и Интерпретации”, XXVII Крупновские чтения, Материалы Международной научной конференции, Махачкала, 23-28 апреля 2012 года, Изд. “Мавраевь”, Махачкала, ИА РАН, 2012, с. 46-49.
8. *Տեր-Մարտիրոսով Ֆ.,* Աշխարհի կառուցվածքի գաղափարի արտացոլումը Աքեմենյան Իրանի քանդակներում, The second international Armenology and Itanology Conference, Երևան, 2011, էջ 51-74:
9. *Ղարիբյան Ի., Սիմոնյան Հ., Գնունի Ա., Քամալյան Է., Այվազյան Է., Խաչատրյան Գ.,* Սյունիքյան նորահայտումները, «Հուշարձան», թիվ Է, Երևան, 2011, էջ 129-142:
10. *Գնունի Ա., Խաչատրյան Գ., Վարդանյան Գ., Թադևոսյան Ա.,* Հնագիտական ուսումնասիրություններ ԼՂՀ Քաշաթաղի շրջանում, Հնագիտական ուսումնասիրություններ Արցախում 2005-2010թթ., Ստեփանակերտ, 2011, էջ 41-70:
11. *Гнуни А.,* Новонайденные погребения в предгорьях Сюника, Археология, этнология и фольклористика Кавказа, Тбилиси, 2011, с. 87-93.

Զեկուցումների թեզիս

1. *Ter-Martirosov F.,* Sculpture and reliefs of Persepolis, as a reflection of the ideas of wirld order of the Achaemenid Empire, The Second International and Iranalogy Conference, Yerevan, 2011, p. 24.
2. *Тер-Мартиросов Ф.,* Эллинистическое искусство, «Տարեգիրք», գիտական աշխատությունների ժողովածու, ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2011, էջ 173-190:

3. *Ter-Martirosov F.,* From the State of Urartu to the Formation of the Armenian Kingdom. Acta Iranica. Bianili-Urartu, Munich, 2012, p. 169-176.
4. *Bobokhyan A., Kunze R., Wolf D., Meliksetian K., Pernicka E.,* Archaeometallurgical Investigations in Gold Mining Districts of Armenia, in: Archaeometallurgy in Europe III, International Conference of Deutsches Bergbau-Museum Bochum June 29th - July 1st 2011, Hauptmann A., Modarressi-Tehrani D., Prange M. (ed.), Metalla Sonderheft 4, Bochum, 2011, p. 126-127.
5. *Bobokhyan A., Peterson D., Gevorkyan A., Meliksetian K., Dudgeon J., Tromp M., Hovakimyan S., Vardanyan A., Meredith C.,* Schneyder T The South Caucasus Archaeometallurgy Project: Investigation of Early Mining and Metal Production on the Armenian Plateau. An Interim Report, in: Archaeometallurgy in Europe III, International Conference of Deutsches Bergbau-Museum Bochum June 29th - July 1st 2011, Hauptmann A., Modarressi-Tehrani D., Prange M. (ed.), Metalla Sonderheft 4, Bochum, 2011, p. 213.
6. *Bobokhyan A., Avetisyan P.,* The Pottery Traditions in Armenia from the Eighth to the Seventh Centuries BC, Acta Iranica 51, 2012, p. 373-378.